

Letní škola ÚSTR, kontinuita a budoucnost

Slova „léto“ a „škola“ označují dva z nejhezčích pocitů. Léto je v současnosti symbolem odpočinku, rekreace a bezstarostnosti. Pojem škola v původní řecké tradici vyjadřoval taktéž radost, ovšem spojenou s poznáním. Scholé (σχολή) jako pochopení, možnost poznávat souvislosti světa a společnosti. Později tento výraz také označoval klid, odpočinek, volný čas. Letní škola je tedy příležitostí spojit volný čas s poznáváním a zpracováním nových témat a informací.

Na toto pojetí radostného poznávání 24. a 25. srpna navázal Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR), jenž uspořádal již čtrnáctý ročník Letní školy pro pedagogy. Dvoudenní setkání historiků s učiteli humanitních oborů proběhlo pod názvem „Tři odboje a rok 1968 v didaktické perspektivě“. Hlavními tématy byly tedy především 55. výročí okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy a protikomunistický odboj v širší perspektivě. Letošní akce těžila z metodické a didaktické tradice předchozích ročníků, ale zároveň přišla s novinkou, když do programu zapojila i další odborné instituce, Vojenský historický ústav

(VHÚ), Muzeum paměti XX. století (MPXX) a Mašínův statek – Památník tří odbojů. Základním formátem celé akce se nově staly konference a přednášky, které rozšířilo hlubší poznávání tématu formou semináře a následné diskuse.

První den Letní školy se konal v prostorách Armádního muzea v Praze na Žižkově, kde zástupci Vojenského historického ústavu prezentovali konkrétní vzdělávací programy. Účastníci Letní školy si za doprovodu autorů stálé expozice VHÚ prošli výstavou o soudobých dějinách a dozvěděli se o jejím využití pro potřeby edukace. Následovaly přednášky expertů Ústavu pro studium totalitních režimů Martina

Valenty a Daniela Povolného, kteří popsali současný stav poznání důležitých aspektů roku 1968 ve světové perspektivě a prezentovali možné přístupy k výuce o tomto zásadním okamžiku československých dějin. S ohledem na řadu nových informací se u obou příspěvků rozproutila živá debata, v níž se kromě přístupů ke vzdělávání o neopomenutelných událostech historie řešily i otázky přesahu minulosti do současnosti. V následné panelové diskusi na téma „Totalita, nebo státní socialismus“, kterou moderovala redaktorka České televize Barbora Kroužková, debatovali náměstek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Kamil Nedvědický a jeho kolegové Petr Hlaváček (ředitel Odboru výzkumu a vzdělávání), David Zámek (vedoucí oddělení vzdělávání), oba přednášející z předchozího programu, a také Petr Placák. Do diskuse se posléze zapojili i samotní účastníci Letní školy.

Druhý den se Letní škola pro učitele přesunula do Památníku tří odbojů na Mašínově statku v Lošanech u Kolína. Zde se prostřednictvím komentované prohlídky, přednášky a diskuse řešily metodologické aspekty expozic o třech odbojích ve 20. století. Didaktický pohled prezentoval Jan Samohýl, historický Petr Blažek (oba ÚSTR a Muzeum XX. století) a architektonický Tomáš Hradečný (spoluautor finální podoby Památníku tří odbojů v Lošanech). Následovala debata, v níž se základními tezemi i konkrétními příklady vystoupili zástupci ÚSTR Jaroslav Rokoský (vedoucí oddělení zkoumání

Jaroslav Rokoský, který na ÚSTR vede oddělení výzkumu období 1945–1968, v diskusi s účastníky Letní školy v Památníku tří odbojů v Lošanech (foto: Marta Myšková / MPXX)

Přednáška ve Vojenském historickém ústavu (foto: Marta Myšková / MPXX)

období 1945–1968) a Kamil Nedvědický. Diskuse, do které se velmi aktivně zapojili zúčastnění pedagogové, se vedla o legitimitě odboje a odporu a úskalích, s nimiž je spojena výuka o těchto složitých tématech. Dále pak o způsobech, jak se vypořádat v rámci školní výuky s tématem vyrovnávání se s minulostí, a o využití moderních metod pro edukaci žáků a studentů a jejich uvažování o mezních situacích v kontextu doby.

Letošní důraz Letní školy byl kladen na prohloubení znalostí pedagogů ve zmíněných tématech a na společnou diskusi. Odborný přístup a zároveň prezentace expozic s obtížnějšími tématy byly hlavními přínosy dvoudenní akce, o čemž svědčí i zpětná vazba od učitelů. Ve společné debatě se probíraly i další důležité otázky: Jak lze přistoupit ke složitějším tématům v muzeu?

Nebo jak účinně a kreativně pracovat se studenty a žáky přímo v expozici?

Budoucnost Letní školy jako propojení nových znalostí a otevřené debaty, ale také didaktiky a informací a v neposlední řadě poznání a odpovědi může být naplněním antické vize školy, ale také důležitého poslání

nově zformovaného Oddělení občanského vzdělávání ÚSTR. Občanská společnost je pro zmíněné oddělení na jednu stranu zdrojem inspirace, ale současně i cílem společné práce, přičemž vzdělávání a diskuse s pedagogy jsou jeho klíčovými formami.
Jan Samohýl

Ocenění pro projekt Čechoslováci v Gulagu

Laureátem Ceny Rudolfa Medka za rok 2023 se stal projekt *Čechoslováci v Gulagu*. Slavnostní vyhlášení proběhlo 21. září v prostorách Národní knihovny v pražském Klementinu. Vyznamenání převzali Adam Hradílek, Jan Dvořák a Anna Chlebina. Vedle týmu historiků z Ústavu pro studium totalitních režimů se dalším nositelem ceny stal také překladatel Jakub Šedivý.

Již od roku 2008 jsou Cenou Rudolfa Medka vyznamenáváni badatelé, spisovatelé, nakladatelé, filmoví tvůrci, novináři a další odborníci z oblasti vědy a kultury zabývající se česko-ruskými (československo-sovětskými) vztahy ve 20. století, výzkumem vývojových tendencí a klíčových okamžiků východoevropských

a střeoevropských zemí v daném období a podporou a rozvojem demokracie. Letos se udělovala již popatnácté v řadě, přičemž od roku 2008 byla udělována Slovanskou knihovnou a Nadačním fondem angažovaných nestraníků, který od roku 2015 nahradil spolek Ruská tradice. Ocenění nese ve svém názvu jméno českého básníka, prozaika, dramatika, vojáka

a čelného představitele prvního československého odboje Rudolfa Medka (1890–1940). Ten působil v československých legiích v Rusku, odkud čerpal náměty ke své literární tvorbě. Cena byla zřízena pod osobní záštitou Medkova syna Ivana Medka a po jeho smrti v roce 2010 znamená její předávání příležitost připomínat si také odkaz jeho života a díla.

Ve zdůvodnění pro udělení vyznamenání se uvádí: „Cenu pro rok 2023 získal výzkumný tým projektu *Čechoslováci v Gulagu* působící v rámci Ústavu pro studium totalitních režimů, a to za systematickou dokumentaci osudů občanů Československa, kteří se stali obětí perzekuce sovětského totalitního státu, a za příkladnou popularizaci tématu v České republice i v zahraničí.“ V uplynulých letech